

In memoriam.

Gustaaf Verschraegen (1914-2003), een Kalkense legende.

André Van De Sompel

Neen, zondag 9 maart 2003 kon voor mij geen gewone zondag zijn. Die dag overleed Gustaaf Verschraegen op 88-jarige leeftijd thuis, in zijn woning in de Koffiestraat¹, op de plaats waar zijn vader vroeger een bescheiden landbouwbedrijf had.

Gustaaf was sinds jaar en dag mijn toevlucht voor het bekomen van lokaal-historische informatie over allerlei onderwerpen. Hij bezat een schat aan informatie die hem mondeling was overgeleverd en die hem toeliet te getuigen over gebeurtenissen die teruggingen tot de Nederlandse Periode (1815-1830)².

Gustaaf was een geboren verteller die de toehoorder in een nostalgische stemming kon brengen. Zo had hij alvast een verklaring voor de ietwat eigenaardige straatbenaming Koffiestraat, een benaming die volgens zijn overlevering tijdens de Nederlandse Periode als spotnaam gegeven werd aan het noordelijk deel van Kalkendorp. Toen trokken de kerkgangers niet zoals het de gewoonte was onmiddellijk terug naar huis via de kortste weg die de kerkwegels waren, maar maakten ze een ommetje om in dat deel van Kalkendorp bij familie of kennissen koffie te gaan drinken.

Het rijkge vulde leven van Gustaaf weergeven, is een moeilijke opdracht, daarom beperk ik mij tot een aantal algemene lijnen en tot de opsomming van een aantal anekdoten die zijn leefwereld getekend hebben. Bovendien kunnen daardoor een aantal losse gegevens, die niet zo direct in een of ander artikel kunnen ingepast worden, meegegeven worden.

Gustaaf werd op 16 november 1914 in de Koffiestraat geboren. Zijn vader, Désiré Verschraegen, was een landbouwer die vroeger op de wijk De Gaver een landbouwbedrijf uitbaatte. Nadien vestigde hij zich in een oud boerderijtje in de Koffiestraat³. Hij hield er een viertal koeien.

Weduwnaar Désiré Verschraegen (1860-1945)⁴ hertrouwde op latere leeftijd met Judith De Backer (1875-1917)⁵. Hij had haar op Kalkenkermis gezien.

¹ Nu Koffiestraat 41, 9270 Kalken.

² Onder andere via overgeleverde verhalen van Gustaafs vader en grootmoeder, Carolina De Ras.

³ Dat boerderijtje werd na de dood van Désiré Verschraegen in april 1948 afgebroken.

⁴ Hij was de zoon van Bellarminus Verschraegen en Carolina De Ras. Désiré was weduwnaar van Marie Leonie Coleta Drieghe.

⁵ Judith was de dochter van Casimir De Backer en Philomene Matthijs.

Ze was als een van de 17 kinderen in het gezin verantwoordelijk voor de nog ongehuwde broers en zussen. Désiré trok kort daarna naar haar ouderlijke woning in 't Holeinde om aan haar ongehuwde broers en zussen de toestemming te vragen om met haar te mogen trouwen⁶.

Gustaafs moeder overleed toen hij nog een kleuter was en zijn vader, bijgestaan door enkele tantes, zou steeds voor hem zorgen. Gustaaf was een verstandige knaap en doorliep probleemloos de lagere school.

Hij herinnerde zich uit zijn jeugdijaren dat zijn vader, telkens een buur was overleden, de afgestorvene naar de kerk hielp dragen. Gustaaf was toen telkens boos op zijn vader omdat hij die burendienst maar niets voor zijn vader vond.

Gustaaf was van jongs af geboeid door paarden. Hij zou reeds vóór WO II paarden helpen verhandelen. Daarvoor maakte hij verplaatsingen in binnen- en buitenland, waardoor hij dikwijls drie tot vier dagen uit Kalken weg was en een grote mensenkennis opdeed. Voor de familie Vereecken, uit het Meetjesland, was hij een toegewijde paardenkenner en vertrouwendman Zijn waardering en bewondering voor het Belgische Boerenpaard was legendarisch en het deed hem dan ook mateloos pijn dat hij in januari jongstleden voor de eerste keer in zijn leven niet kon aanwezig zijn op het Belgisch Kampioenschap van het Belgische Boerenpaard. Anderzijds was Gustaaf ook geïnteresseerd in de drafwedstrijden. Hij was een regelmatige bezoeker van de wedstrijden.

We willen nog even stilstaan bij het beroep van kaasverkoper dat Gustaaf tot tijdens WO II uitgeoefend heeft. Toen hij 16 jaar oud was, werd het duidelijk dat hij door zijn kleine gestalte niet voor het "boerenwerk" gemaakt was. Hij had een *annonce* gelezen, waarin een kaasverkoper werd gevraagd. Zonder medeweten van zijn vader had hij daar op gereageerd en ... de job gekregen. Hij vertelde het aan zijn vader en die vond dat eigenlijk geen werk voor hem⁷. Maar Gustaaf hield voet bij stuk en hij bezocht enkele winkeltjes in de onmiddellijke omgeving.

Met de hondenkar, getrokken door een, later door twee honden⁸, ging hij op ronde. Een eerste bol kaas verkocht hij in het winkeltje van Marie Virginie Van De Walle⁹ in het begin van de Schriekstraat. De honden konden goedkoop gevoed worden met overschot van vlees van benhouwer-nonkel Baes. Het vervoer met de honden verliep niet altijd even veilig, zeker niet

⁶ Désiré en Judith huwden op 31 januari 1912. Uit hun huwelijk werden Gustaaf en Leonie Marie (1916-1918) geboren.

⁷ Voor een landbouwer in hart en nieren was het feit dat zijn kinderen naar de fabriek moesten gaan werken of een andere job dan landbouwer uitoefenen, een vernederende zaak.

⁸ De eerste hond kocht hij bij André Van De Sompel (1886-1967).

⁹ Marie Virginie Van De Walle was gehuwd met wagenmaker Cyriel D'Hooghe (°1880).

op de Dendermondsesteenweg en de Heirweg, waar meer en meer auto's passeerden.

Gustaaf was 18 jaar toen hij een klein paardje en een grotere kar ging gebruiken. Zes jaar lang kon hij op dat beestje een beroep doen. Op een dag werd het dier ziek en Gustaaf mocht enkele weken een paard van een familielid gebruiken.

Ondertussen had Gustaaf zijn zinnen gezet op een auto: zo'n ding was veiliger op de weg en gemakkelijker ter bescherming van de bollen kaas. 's Avonds moest de kar telkens leeggemaakt worden en de bollen kaas op de rekken in de kelder gelegd worden. Vader Désiré moest echter eerst nog overtuigd worden en dat was een "spel". In 1938 had hij een rijbewijs en een auto van het merk Rosenbaum.

De kaasbollen, en later de salami, werden in de ouderlijke woning in de kelder opgeslagen. Verdere reglementering ter bescherming van de volksgezondheid, onder andere de vereiste dat de opslagplaats van voedingsmiddelen over afwasbare wanden diende te beschikken, deden Gustaaf tijdens WO II besluiten de handel stop te zetten.

Na WO II had Gustaaf een bloeiende handel in plantaardappelen die hij via het vervoerbedrijf van de latere Kalkense burgemeester Jules De Landtsheer liet leveren. Met de fiets bezocht hij de landbouwers, op zoek naar klanten en tegelijkertijd vervulde hij voor de familie Vereecken de functie van *paardenfacteur*. Hij hield nauw contact met die landbouwers en wist perfect wanneer handel in paarden kon gebeuren.

Gustaaf was ook een geboren zanger. Met zijn sopraanstem kon hij iedereen boeien. Hij was de sopraan van het hoogzaalkoor. Volgende anekdote bleef mij bij. Meester Remi De Gelder had ter gelegenheid van het jubileum van pastoor Ivo Botteldoorn een cantate geschreven, waarin Gustaaf de sopraan moest voorzingen. Op het tijdstip van uitvoering voelde hij zich echter zo ziek dat hij verstek moest laten gaan.

Gustaaf was een volksfiguur; zijn kleine gestalte en zijn alomgekend optimisme maakten dat hij een geknipte rol als schalkse bengel kreeg toebedeeld. Als volkszanger zonder begeleiding was "Stafke van Kalken" ofte "Stafke Ras"¹⁰ een graag geziene figuur op wijkkermissen, bruiloften en of feestvergaderingen allerhande. Het lied "De Sterkste Man van Gent" werd zijn lijflied. Hoe graag hij ook zong, hij zegde ooit een "optreden" af omdat hij het schouwspel van de aankomst van de wielervedstrijd de Ronde van Vlaanderen te Wetteren niet wilde missen.

¹⁰ De toevoeging "Ras" verwees naar zijn grootmoeder. Voor leden van families met gelijknamige familienamen, was het de gewoonte de verschillende families een bijkomende benaming ter onderscheiding te geven.

Gustaaf was een sociaal bewogen man en lid van meerdere verenigingen. Zo was hij lid van de BJB (Belgische Boerenjeugdbond). Een van de hoogtepunten in zijn leven was ongetwijfeld de reis met die organisatie naar Lourdes Frankrijk. Een even onvergetelijke gebeurtenis was het bezoek, ter gelegenheid van zijn vijftigste verjaardag, aan familieleden in Texas. Het gezin Emiel Van Damme – Honorine De Backer met zonen René, Julien en Cyriel, dat in de Bieststraat gewoond had, was in 1952 naar de USA getrokken, met de vrachtboot vanuit Antwerpen. Gustaaf herinnerde zich dat toen “gans De Kruisen” mee naar Antwerpen was getrokken om het gezin uit te wuiven.

Aan de beginperiode van voetbalclub FCHO Kalken had hij goede herinneringen. Hij was kort na WO II een tijdlang secretaris van de supportersclub.

Een andere volkssport bij uitstek vond in hem een beoefenaar: jarenlang kaapte hij met zijn duiven prijzen weg.

Zijn jarenlange vriendschap met Jules De Landtsheer mondde uit in een plaats op de verkiezingslijst van de CVP (?) voor de gemeenteraadsverkiezingen van 1976. Hij werd met glans verkozen. Gustaaf had in de aanloop naar die verkiezingen enkele vergaderingen bijgewoond waarop Dr. Capiiau, burgemeester van Massemen, er had op gewezen dat het voor Kalken en Laarne misschien wel beter was indien ze zouden samensmelten, dus zonder Wetteren. Gustaaf had de indruk dat heel wat raadsleden op dat moment niet beseften welke grote veranderingen een gemeentefusie zou teweegbrengen.

Gustaaf werd op latere leeftijd wegens zijn reputatie betrokken bij een aantal retrospectieve lokaal-historische activiteiten.

In de avondvullende voorstelling *Toen Kalken nog Calcken was... en de Kruisen nog Cruyssen was*, een organisatie van Dorpsraad Kalken, was Gustaaf op 25 oktober 1980 een van de smaakmakers.

Door auteurs van lokaal-historische werken werd Gustaaf geraadpleegd over allerhande thema's¹¹.

Ook ik deed een beroep op hem. Hij had een brede kijk op de organisatie in en de samenstelling van de Kalkense leefgemeenschap. Hij verhaalde me over de geschiedenis van de Koninklijke Harmonie Sinte-Cecilia Kalken, volkse gewoonten en gebruiken, wijkkermissen, het buurt- en ontspanningsleven, de leefwereld van de landbouwers, het parochiaal leven, de belastingontvangerij in de Koffiestraat, de Kalkense wielrenners, het

¹¹ Duquet Frans, *Zo was Kalken*, Schellebelle, 1984.

ontstaan van het voetbalgebeuren, de speciale leefwereld van enkele Kalkense personages, de plaatselijke politiek, de weefschool, de kantschool, de herbergen en de brouwerijen, het *hoogzaalkoor*, ...¹².

Laatst was ik bij hem te gast in verband met het dialectenonderzoek van de Universiteit Gent.

Zo kon ik flarden van die overlevering verwerken en de huidige geschiedschrijving aanvullen met “levendige” details die in tijdsdocumenten ontbreken.

Alhoewel hijzelf intens geïnteresseerd was in de (plaatselijke) geschiedschrijving, heeft hij niet zoveel notities gemaakt: herinneringen aan de bewoners van de Koffiestraat uit de eerste helft van de 20ste eeuw heeft hij op papier gezet¹³. Anderzijds heeft hij mij meermaals aangespoord onderzoekswerk te doen rond de hoeve van de familie Verstraeten in de Gaverstraat en het al dan niet vermeende kasteeltje van de familie De Geyter dat tot een eind in de 19de eeuw op de rand van de Kalkense Meersen, ter hoogte van de Vaartstraat zou gestaan hebben. Ik ben hem dat nog postuum verschuldigd.

Gustaaf, bedankt voor de gulheid waarmee je ons deel gemaakt hebt van je rijke levenservaring.

Bronnen:

- Gesprekken met Marcel Meys (09 maart 2003), Omer Pieters en Huberta Verschraegen (23 maart 2003).
- Homilie tijdens de begrafenisplechtigheid, 15 Maart 03.
- Notities Eugene Bogaert.

¹² Gebaseerd op talrijke interviews en gesprekken tijdens de periode 1988-2003: 11 januari 1988, 1 februari 1988, 10 november 1994, april 1995, 23 september 1998, 9 december 1998, 13 januari 1999, 27 maart 1999, 26 juli 1999, 24 december 2000, 14 augustus 2001, 1 september 2001, 22 september 2001, 12 oktober 2001, 28 december 2001, 18 januari 2002, 23 september 2002, 7 november 2002, 16 november 2002, 23 november 2002, 22 december 2002, 22 december 2002, jan-feb 2003 (dialecten).

¹³ Gustaaf Verschraegen, in *Het Sinte Pieterke Kalken*, ...